

28. Oorlogsherinneringen van Oirschotenaar Jan Schrauwen (deel 1). Dit aangrijpende verhaal is in 2009 geschreven. Vlak voor de onthulling van het bevrijdingsmonument in Oirschot. Jan was een van de initiatiefnemers.

Jan Schrauwen met zijn onderscheidingen en een foto van het concentratiekamp waaruit hij vluchtte. De foto in het blad is genomen door het Amerikaanse leger.

In 2009 was het vijfenzestig jaar geleden dat Zuid-Nederland bevrijd werd van de ellende van de Tweede Wereldoorlog. In veel gemeentes werden herdenkingsbijeenkomsten gehouden. Ook in Oirschot. Dat ging gepaard met de onthulling van een lang langgekoesterde wens bij een groot deel van de bevolking. Het hebben van een bevrijdingsmonument. Want Oirschot was misschien wel een van de laatste gemeentes waar zo'n monument ontbrak. Bij de ingang van de Drossaard aan de Bestseweg zou het komen te staan. Na wat discussies is het monument bepaald. Een aanvliegende adelaar van de Oirschotse kunstenaar Jan Meynard van Emst. Leerlingen van Scholengemeenschap De Kempenhorst hebben de omgeving ingericht. De onthulling van het monument vond plaats op 23 oktober 2009.

In de aanloop daar naar toe heb ik Jan Schrauwen in 2009 mogen interviewen. Hij heeft de oorlogsjaren op de meest verschrikkelijke wijze als jongeman van 19 jaar moeten doormaken. Hier volgt zijn verhaal.

Door Jan Kuijpers

Jan Schrauwen is 85 jaar (in 2009). Woont nu ruim veertig jaar in Oirschot en is beroepsmilitair geweest. Hij heeft aan de Tweede Wereldoorlog traumatische ervaringen overgehouden, die hij graag wil vertellen. Nog dagelijks denkt hij terug aan die afschuwelijke tijd. “Een jeugd heb ik geen gehad”, aldus Jan, die nu in vrede met zichzelf leeft, ondanks dat hij nog steeds moeite heeft met die verschrikkelijke herinneringen. Daar komt nog bij dat hij vijf jaar geleden zijn vrouw heeft verloren met wie hij vijftig jaar getrouwd is geweest. Dagelijks denkt hij nog aan haar terug. Een foto met twee lichtjes ervoor in zijn huiskamer houdt de gedachte aan haar levendig.

Geboren op Java

“Ik ben in 1923 op Java geboren. In Weltevreden. Een plaatsje vlak bij Batavia, dat nu Jakarta heet. Mijn vader was daar beroepsmilitair. Hij is naar Indië gegaan tijdens de Atjeh-oorlog. Atjeh is een gebied in Noord-Sumatra dat zich van het toenmalige Nederlands-Indië wilde afscheiden. Na de Atjeh-oorlog zijn mijn ouders in 1933 met hun vier kinderen teruggegaan naar Nederland en zijn gaan wonen in Breda. Ik was toen tien jaar. In Breda ben ik gewoon naar de lagere school gegaan en daarna naar de Mulo. Ik zat in de laatste klas van de Mulo toen de Duitsers op 10 mei 1940 Nederland binnenvielen. Wij zijn toen gevlucht richting België, omdat we wisten dat de Franse troepen onderweg waren naar Nederland. We zijn ze onderweg tegengekomen. Met alle gevolgen van dien. Want die troepen werden door de Duitsers vanuit de lucht beschoten. Onderweg moesten we regelmatig in sloten duiken als er weer Duitse vliegtuigen overkwamen. Verder dan het plaatsje Achtmaal zijn we niet gekomen. Na veertien dagen keerden we terug naar huis. Naar bezet gebied. Want de Duitsers waren oppermachtig, versloegen de Franse troepen en hadden Nederland in een paar dagen helemaal bezet. Toen brak er voor mij, als jonge vent, een afschuwelijke periode aan.

Joods bloed

Toen de oorlog uitbrak was ik 17 jaar. Al gauw waren de Duitsers op zoek naar jonge mannen. Die werden dan opgepakt om als dwangarbeider te werk te worden gesteld in Duitse fabrieken. De eigen bevolking zat immers voor het grootste gedeelte onder de wapenen. Omdat ik het gevoel had dat ze mij ook wel zouden oppakken ben ik opzettelijk een paar keer op de Mulo voor mijn eindexamen gezakt. Want zolang je op school zat dan werd je niet opgepakt. Maar dat was na twee keer zakken niet langer vol te houden. Wij hadden bovendien ook geen familie of kennissen, waar ik kon onderduiken. Toen heb ik me maar gemeld, want je moest jezelf aanmelden. Omdat mijn moeder van Joodse afkomst was, was ik erg bang toen ik me aanmeldde. Als ze erachter kwamen dat mijn moeder Joods bloed had, dan werden we opgepakt en naar een vernietigingskamp gestuurd. En was het gedaan met ons en werden we vergast. Gelukkig gingen ze niet verder graven in mijn afkomst.

Als dwangarbeider naar Duitsland

In het najaar 1942, ik was toen 19 jaar, ben ik vanuit Breda met de trein op transport gesteld richting Duitsland. Naar onbekende bestemming. Ik heb op het station afscheid

genomen van mijn ouders, broers en zussen. Ook van mijn zusje Tonnie, die ik door een afschuwelijke gebeurtenis nooit meer zou terugzien. We werden door allerlei mensen nog uitgezwaaid. De trein werd goed bewaakt. Ontsnappen was onmogelijk. Ruim een dag later kwamen we aan in Kassel. Daar werden we in twee groepen gesplitst. De mensen, met wie ik in dezelfde coupé zat, bleven in Kassel achter en ik werd, met voor mij onbekende mensen op transport gesteld, richting Straatsburg.

Als negentienjarige voelde ik me enorm eenzaam

Wat voelde ik me eenzaam. Ik was nog nooit alleen weg geweest. De tranen rolde over mijn wangen. Na twee dagen reizen kwam ik in Straatsburg aan en werd ik in een 'lager' in Meinau gedropt. Een plaatsje een paar kilometer buiten Straatsburg. Het barakkenkamp, waar Russen, Serven, Hollanders en nog veel meer verschillende nationaliteiten zaten, was helemaal met prikkeldraad omgeven. Hier kregen we een toespraak van de kampcommandant. Als we zouden ontsnappen dan zouden we naar een concentratiekamp worden overgeplaatst.

Het Kampleven

De schrik zat er goed in toen we aankwamen. We waren allemaal bang. In die barakken waren houten stapelbedden in elkaar getimmerd met daarop een strozak, waarop we moesten slapen. De eerste avond kregen we een soort waterkoolsoep en kummel met een stukje brood. We hebben daar verder nooit iets anders gehad. Het smaakte van geen kanten. De toiletten waren afschuwelijk. Ze hadden in een barak een stelling tegen de muur getimmerd met daarop een plank met grote gaten erin. Daar moest je op gaan zitten om je behoefte te doen. Er was geen enkele afscheiding met je buurman. Het stonk daar geweldig. De geur was afschuwelijk. De eerste keer toen ik daarop zat, kokhalsde ik behoorlijk. Maar na verloop van tijd wende dat. Je wist op den duur niet beter. Ik moest gaan werken in een vliegtuigmotorenfabriek van Junkers.

Hamer en beitel in handen gedrukt

We kregen een hamer en een beitel in onze handen gedrukt en moesten een vloer gaan uitkappen. Dat was nodig omdat de fabriek ging uitbreiden. We moesten 12 uur achter elkaar werken met een paar kleine pauzes. Ik was kapot en had blaren op mijn handen. Ik had nog nooit gewerkt. Korte tijd later werd ik overgeplaatst. Aan de lopende band moest ik toen cilinderkoppen bewerken. Er zaten bij mij een paar Elzassers, die voor mij brood meebrachten. Een welkome aanvulling op het karige eten dat we daar kregen. Het was een verschrikkelijk tijd daar. Ik heb daar ongeveer een jaar gezeten.

Het zou nog veel erger worden

Maar het zou nog veel erger worden. Toen de invasie kwam in juni 1944 werden we overgeplaatst naar Nordhausen in het Hartzgebergte. Met honden werden we op transport gesteld. Toen we in Nordhausen aankwamen wisten de Duitsers niet goed wat ze met ons aanmoesten. Ook daar werden we 'welkom' geheten met een donderspeech met de nodige dreigementen als we zouden ontsnappen. Voorlopig werden we tewerkgesteld in een uitgehakte grot, waar de V 1's werden gemaakt. Het was een geheime werkplaats. Waarschijnlijk vonden ze het toch te link dat wij daar gingen werken en na een korte tijd daar werkzaam te zijn geweest werden we overgeplaatst naar een andere fabriek van Junkers, die aan de ander kant van de berg in uitgehakte gangen en grotten was gelegen.

Werken aan de V 1's

Ik moest weer hetzelfde werk doen wat ik in het vorige werkkamp heb gedaan. Cilinderkoppen persen aan de lopende band. Iedere dag vertrokken we met de trein daar naar toe. We vertrokken als het donker was en kwamen pas terug als het weer donker was. Het eten was altijd hetzelfde. Koolsoep met een stukje brood en een klontje boter, waar we dan vier dagen mee moesten doen. Ik was inmiddels zo mager als een lat. De barakken, waarin we sliepen, lagen vlak langs een concentratiekamp. Slechts afgescheiden door prikkeldraad. Wat ik daar iedere dag heb gezien en meegemaakt tart iedere beschrijving.

We lagen naast het Concentratiekamp

De mensen, die je daar zag rondlopen waren broodmager. Ze hadden holle ogen en ingevallen gezichten. Totaal uitdrukkelingsloos liepen ze daar of lagen op de grond. Niet meer in staat om te lopen. Ze werden geslagen en we hoorden ze van pijn en angst schreeuwen. Dagelijks vonden daar aframmelingen plaats. Iedere dag zag ik mensen letterlijk sterven. Tien per dag was heel normaal. Die werden dan door medegevangenen weggesleept naar een plek waar de lijken geheel ontkleed op een hoop werden gegooid. En dan de luizen. Heel mijn lichaam zat onder de luizen. Overal had ik rode plekken. De hele dag door moest ik krabben van de jeuk. De luizen zaten overal. In de strozakken. In mijn kleren. Als het vroom dan legde ik mijn kleren buiten neer in de hoop dat de luizen door bevriezing kapot zouden gaan. Maar het hielp niet. In de houten bedden, waar we op lagen, zat de wandluis. Die stonken ontzettend. Ik heb daar een verschrikkelijke tijd gehad. Alles bij elkaar heb ik daar van augustus 1944 tot 4 april 1945 gezeten.

Tweeëneenhalf jaar van huis zonder enig contact

Inmiddels was ik ruim twee en een half jaar weg. Zonder enig bericht van thuis en zonder dat ik ook maar een teken van leven kon geven aan mijn ouders. Contact met de buitenwereld was onmogelijk. Ieder menselijk gevoel begon geleidelijk aan te verdwijnen. Je leefde als een zombie. Gewoon doen wat je moest doen en maar hopen op betere tijden, want anders overleefde je deze hel niet. Je was totaal afgestompt. Je wist ook niet dat de geallieerden inmiddels al grote vorderingen maakten om Europa te bevrijden.

Bombardement op 4 april 1945

Tot het moment van het bombardement. Dat was op 4 april 1945. Toen kwam de ommekeer. Wij waren met z'n achten. We doken de schuilkelders in, die onder de barakken lagen. Twee schuilkelders boven elkaar. We doken in de onderste. Het was vreselijk. De kelders golfd en neer als er voltreffers op onze barakken vielen. En ik maar bidden. Mijn laatste uur was geslagen. Hier kom ik niet meer uit. Ik had me al verzoend met de gedachte, dat ik ging sterven. Toen het bombardement voorbij was en wij het overleefd hadden, kropen we naar de uitgang. Die was door vallend puin geblokkeerd. We hebben ons toen uitgegraven. Toen we buiten kwamen, konden we onze ogen niet geloven wat we toen zagen".

In deel 2 de enorme ellende van het bombardement en de terugtocht naar huis.